

Statsvetenskapliga förbundet

Förbundsredaktör: Magnus Erlandsson

Raka vägen, omvägen eller avvägen. Om resan till docent

av Magnus Erlandsson

Förenklat finns det bara *ett* första mål och bara tre vägar dit för din fortsatta akademiska resa efter disputation (andra mål och en fjärde väg, att hoppa av och göra nytta utanför akademien, blir temat för en senare upplaga av dessa förbundssidor). Målet är att bli docent, ett mål man – förenklat – kan nå via den raka vägen, omvägen eller avvägen.

ATT VÄLJA RÄTT LÄROSÄTE

Är man strategisk, men prestigelös och flyttbar, kan den raka vägen vara att söka tjänst på det lärosäte där kraven är lägst för att bli docent. Det finns några inofficiella listor i omlopp över denna omvända excellens, baserade på anekdoter och rykten, men vi har också minst ett vetenskapligt försök att rangordna lärosätena, signerad Brommesson och Erlingsson i artikeln "Vad krävs i praktiken för att bli docent?"¹.

Författarna konstaterar där att kraven för en docentur i statsvetenskap varierar "betänkligt mellan lärosätena". Och redan i ingressen slår de fast att eftersom allt fler forskare försöker bli docenter, i en tid då nya universitet i jakt på status vill öka antalet docenter och professorer, "riskerar docenttitelns värde att devalveras". (Men är du prestigelös spelar det kanske mindre roll.)

Författarna pekar tidigt ut syndarna: de nya universiteten. Och det misstänkta brottet är alltså en pågående devalvering av akademiska titlar. Hur går man metodologiskt tillväga för att konstatera det här?

BIBLIOMETRISK BÄSTALISTA

Jo, författarna synar (i oktober 2011) de tre senaste beviljade docentansökningarna i statsvetenskap vid landets samtliga universitet och så räknas och rangordnas publiceringarna från dessa nyligen utsedda docenter.²

Och listan? I Stockholm och Lund är medianvärdet 15 respektive 14 meritpoäng, medan samma värde vid Linnéuniversitetet, Mittuniversitetet och Karlstads universitet är strax över eller under 5 poäng. Poängen kan översättas i att en nyligen meriterad docent i Stockholm har publicerat fem ensamförfattade artiklar i världsledande tidskrifter (nivå 2-tidskrifter), eller femton i mer ordinära tidskrifter (nivå 1). (Det finns förstås fler alternativ här – de 15 meritpoängen motsvarar till exempel även två parförfattade monografier utgivna på nivå 1-förlag, tre kapitel i en bok på nivå 2-förlag, en artikel i nivå 2-tidskrift och fyra artiklar i en nivå 1-tidskrift.)

En lika nybakad docent vid Linnéuniversitet kan ha kommit undan med att bara ha skrivit en monografi på ett nivå 1-förlag eller att ha samförfattat en nivå 1-monografi, skrivit två kapitel i en nivå 1-bok och sen publicerat en artikel i en nivå 1-tidskrift.

1 Brommesson, D. & Erlingsson, G., 2012. "Vad krävs i praktiken för att bli docent?", *Ekonomisk Debatt*, nr 3, årg. 40 (<http://nationalekonomi.se/filer/pdf/40-3-dbge.pdf>).

2 Ett tillvägagångssätt som inte är helt invändningsfritt, men ödmjukt diskutera författarna vissa problem förknippade med den metod och det material man valt – och så uppmanas andra att replikera studien, med till exempel en annan bibliometrisk modell. (I artikeln görs också en analys av beviljade docentansökningar i nationalekonomi.)

TITLARS VÄRDEMINSKNING

Enklare uttryckt: det är enligt detta sätt att räkna, mäta och värdera tre gånger svårare att bli docent i Stockholm och Lund än det är i Växjö, Karlstad och Sundsvall. Raka vägen till din docenttitel skulle alltså gå via något av dessa tre senare universitet, och omvägen dit via Stockholm eller Lund. Högskolorna är inte med i undersökningen, men ligger gissningsvis utplacerade längs med den lite rakare vägen.

Är bilden sann är väl detta egentligen bara problematiskt om man just vill undvika en devalvering av docenttitelns värde – utanför statsvetarskrået. Inom det, så länge ingen motsäger Brommesson och Erlingsson, blir det ju ingen devalvering, om alla vet om hur det ser ut, däremot en annan gradering av titlarna, från de fina till de lite mindre fina.

ALTERNATIVA OMVÄGAR

Det är svårt att hitta en snabbare väg än den som anmodats ovan, men av omvägar finns det fler (än att alltså bli docent där det är svårast att bli det). Eftersom nivån på och omfattningen av din vetenskapliga produktion utgör det viktigaste kriteriet när din ansökan om att bli antagen som docent granskas, kan en omväg vara att ägna mycket tid efter disputationen åt helt andra saker än att författa monografier och vetenskapliga artiklar.

Du kan välja att bli en ”vetenskapligt underpresterande lektor” genom att istället undervisa mycket, tacka ja till kursledarskap, lägga tid på att höja kvaliteten på utbildning och undervisning, handleda uppsatser, bli den som ansvarar för att hantera extern granskning och utvärdering, ingå i olika grupper av rådgivande och beslutande organ, nämnder och styrelser. Du kan lägga mycket av din tid på att utan framgång skriva ansökningar om forskningsmedel. Du kan

också välja att aktivera dig utanför akademien genom att tacka ja till olika typer av samverkan, utredningsuppdrag, uppdragsutbildning och externa föreläsningar, skriva krönikor eller twittra (istället för att få klart de där artiklarna).

Bägge dessa fält, att internt bidra till institutionens verksamhet, som ju i ärlighetens namn är en del av din tjänst (kanske hela delen om du inte lyckats få externa forskningsmedel), att samverka och utreda eller skriva eller föreläsa ”populärt” utanför akademien, ja, detta värderas förstås också när du söker om att bli antagen till docent, men väger då tunt.

BRITTISK MODELL SKÄRPER KRAVEN

Att vi mäts och rankas utifrån våra prestationer, ofta men inte enbart i relation till vad vi publicerar, är ett utslag av vad vi brukar kalla performance management, och i föregångslandet Storbritannien finns det flera universitet som inte bara skärpt kraven för att bli förtjänt av en högre akademisk titel, utan också satt press på sina anställda och befordrade att försvara sina akademiska titlar.

Flera universitet sätter idag femårsmål för sina (motsvarande) docenter och professorer – över hur mycket externa forskningsmedel de bör dra in, hur många artiklar, böcker och kapitel de förväntas publicera, hur många konferenser de ska närvara på eller leda, hur många doktorander de ska handleda etc.³

Men det sker en uppföljning varje år, och om man då inte lyckas övertyga de interna granskarna – managementbyråkraterna – om att man kommer att nå de förväntade målen på utsatt tid, kan man bli föremål för en vad som kallas Improving Performance Procedure⁴, under vilken det som kanske alla redan vet – att man inte är en framgångsrik forskare och vetenskaplig ledare, så som framgångsrik

3 Moriarty, P., 2015. "The use of raw grant income as a performance target has got to go – now", webartikel i *Times Higher Education*, 18 juni 2015 (<https://www.timeshighereducation.com/the-use-of-raw-grant-income-performance-as-a-target-has-got-go-now>).

4 Morrish, L., 2015. "The paradox of the 'under-performing professor'", webartikel i *Academic Irregularities*, 10 juli 2015 (<https://academicirregularities.wordpress.com/2015/07/10/the-paradox-of-the-underperforming-professor/>).

definieras nu – blir en mer allmänt känd sanning.

En enligt de flesta andra mått framgångsrik forskare i toxilogi vid Imperial College i London valde för ett par år sedan att ta sitt liv, i sitt avskedsbrev med hänvisning till den förnedring det hade inneburit att sättas i denna akademiska form av tvångsförvaltning⁵.

NYA VILLKOR I MALMÖ

Efter att Malmö högskola för ett par år sedan minskade sina anställda professorers forskningstid från 50 till 20 procent (ett beslut ganska lätt att fatta på en strikt linjestyrd högskola) sändes en enkät ut till de då anställda professorerna, och bland svaren syntes bland annat dessa:

”Det är ett slag mot min akademiska frihet och urholkar själva motivationen för mitt arbete.”

”Jag upptäcker nu att jag sätter ‘lågprioriterat’ på allt som handlar om att bygga för framtiden: att söka externa anslag, att handleda doktorander, bygga forskningsmiljöer. Undervisningen prioriteras. Att skriva artiklar och åka på konferenser är de ljuspunkterna jag ser i en i övrigt nedmonterad akademisk vardag.”

”Jag har känt mig stolt över att tillhöra MAH fram till under det senaste året. Högskola, inget universitet, men förut kände jag att det var i den riktningen organisationen strävade. Nu är det en studentfabrik, där alla förutsättningar för akademisk verksamhet har skalats bort.”

Knappt hälften i enkäten sade sig nu överväga att söka sig till ett annat lärosäte. Flera har sedan det nya avtalet också gjort det.

ETT RÖRLIGT MÅL

Så det kan bli dels omvägar till den där eftertraktade titeln, det är min poäng här, dels mindre roligt att bära den, om kartan ritas

om under vägen; om kraven och förutsättningarna förändras både före och efter att den viktiga milstolpen passerats. (Man kan roa sig lite med att tänka på reaktionerna den dagen då en central managementbyråkrat – i ett slag – ändrar kriterierna, och efter vilket värdet av att vara internationellt publicerad i världsledande tidskrifter hamnar långt efter din forsknings bidrag till... ja, svenska samhällets utveckling eller nåt.)

DET FINSTILTA

Till upplevelsen av rörligt mål kan också föras många erfarenheter av att man gått i tron att alla kriterier är uppfyllda när den mödosamt arrangerade ansökan sänds iväg – men så upptäcker man plötsligt ett nyligen infört och finstilt krav om att du för att bli antagen till docent också ska ha genomgått en kurs om 15 poäng i högskolepedagogik, vilket förlänger processen med något år eller så, trots kanske tio år eller mer av dokumenterat framgångsrik och nyskapande undervisning.

ETT KRINGSKURET FRIRUM

Allt detta ska kanske ses som utslag av disciplinerande processer, med Foucaults terminologi; som sekventiella, disciplinära regimer, där varje överstiget hinder eller krön följs av ett annat, och där slutpunkten alltid försvinner i horisonten.⁶

En fråga är vad detta betyder för den fria forskningen och för de talanger som tänker bäst i det fria, annars inte alls. Hur lockar och behåller vi karismatiska, oortodoxa och oberoende själar till akademien om tillvaron där är inrutad, fabriksliknande, övervakad?

MEDELMÅTTANS LUGN

Till sist då avvägen, den väg som ganska många av oss väljer, trivs eller nöjer oss med, eller

5 DC's Improbable Science, 2014. *Publish and perish at Imperial College London: the death of Stefan Grimm*, webartikel den 1 december 2014 (<http://www.dcsience.net/2014/12/01/publish-and-perish-at-imperial-college-london-the-death-of-stefan-grimm/>).

6 Morrish, L., 2011. "Con-Dem-Nation and the attack on academic cultures". *Campaign for the Public University*. November, 2nd, 2011 (<http://publicuniversity.org.uk/2011/11/02/con-dem-nation-and-the-attack-on-academic-cultures/>).

åtminstone fördrager med jämnmod – att vara en i huvudsak undervisande lektor utan siktet inställt på nästa nivå i karriär eller lönekuvert, och där det stannar vid att man under varje medarbetarsamtal hör sig själv säga att ”nästa år ska förresten den där ansökan bli jättebra, och så siktar jag på att ha två artiklar klara”.

Och vi lektorer behövs också – inte minst för att hålla uppe värdet på docenterna.

Magnus Erlandsson är lektor i statsvetenskap och ledarskap vid Institutionen för skolutveckling och ledarskap, Malmö högskola.
E-post: magnus.erlandsson@mah.se